

УДК 339.137.22

JEL Classification: L25

DOI: 10.15587/2312-8372.2019.188191

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Колмакова О. М., Андріянова О. А.

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Колмакова Е. Н., Андрянова А. А.

INCREASE OF COMPETITIVENESS OF THE CONSTRUCTION ENTERPRISES IN THE CONDITIONS GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS

Kolmakova O., Andriianova O.

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність будівельних підприємств в умовах геополітичних трансформацій. Одним з невирішених проблем в цій сфері є оцінка впливу зовнішніх факторів на розвиток будівельних підприємств. Існуючі методики оцінки конкурентоспроможності досить об'ємні та трудомісткі і зосереджені більше на економічному розвитку будівельних підприємств та їх конкурентів. І майже не враховують геополітичних змін в зовнішньому середовищі будівельного підприємства. Саме тому авторами, за допомогою використання матричного методу, було розроблено експрес-методику, яка дозволяє оцінити вплив геополітичних трансформацій на рівень конкурентоспроможності. В ході дослідження також використовувалися методи кластерного аналізу, що дозволило розділити області України на групи за ознаками інтенсивності будівництва та впливу руху внутрішньо переміщених осіб. Перша група – найбільша з високим розвитком будівельної галузі, друга – найменша з високим розвитком будівельної галузі та високою кількістю внутрішньо переміщених осіб та третя – з низьким розвитком будівельної галузі та низькою кількістю внутрішньо переміщених осіб. Також у процесі дослідження використовувався метод матричного підходу, що дозволив отримати інформацію стосовно сильних і слабких сторін будівельного підприємства в аспекті геополітичних трансформацій, а головне оцінити, як з тими ж геополітичними ризиками справляються інші підприємства. Запропонована методика підійде для проведення поточного контролю.

Застосування даної методики на підприємстві не несе додаткових витрат для будівельного підприємства. Аналіз спрощений, оснований на загальнодоступних даних, може виконуватися економістом в стандартному пакеті програмного забезпечення: Excel, може також стати частиною аналітичних пакетів програмного забезпечення, що використовуються на підприємстві. У порівнянні з аналогічними відомими методиками оцінки конкурентоспроможності за допомогою пропонованого аналізу оцінюється конкурентоспроможність саме в аспекті геополітичних трансформацій. Це дозволяє будівельним підприємствам визначити рівень захисту від впливу факторів зовнішнього середовища.

Ключові слова: *оцінка конкурентоспроможності, будівельні підприємства, геополітичні трансформації, кластерний аналіз.*

Объектом исследования является конкурентоспособность строительных предприятий в условиях геополитических трансформаций. Одним из нерешенных проблем в этой сфере является оценка влияния внешних факторов на развитие предприятий строительной отрасли. Существующие методики оценки конкурентоспособности достаточно объемные и трудоемкие и сосредоточены больше на экономическом развитии строительных предприятий и их конкурентов. Существующие методики не учитывают геополитических изменений во внешней среде. Именно поэтому авторами, с использованием матричного метода, была разработана экспресс-методика, которая позволяет оценить влияние геополитических трансформаций на уровень конкурентоспособности. В ходе исследования также использовались методы кластерного анализа, что позволило разделить области Украины на группы по признакам интенсивности строительства и влияния движения внутренне перемещенных лиц. Первая группа – наибольшая с высоким развитием строительной отрасли, вторая – наименьшая с высоким развитием строительной отрасли и высоким количеством внутренне перемещенных лиц, третья – с низким развитием строительной отрасли и низким количеством внутренне перемещенных лиц. Также в процессе исследования использовался метод матричного подхода, который позволил получить информацию о сильных и слабых сторонах строительного предприятия в аспекте геополитических трансформаций, а главное оценить, как с теми же геополитическими рисками справляются другие предприятия. Предложенная методика подойдет для проведения текущего контроля. При применении данной методики предприятие не несет дополнительных расходов для строительного предприятия. Анализ упрощенный, основанный на общедоступных данных, может выполняться экономистом в стандартном пакете программного обеспечения: Excel, может также стать частью аналитических пакетов программного обеспечения, используемого на предприятии. По сравнению с аналогичными известными методиками оценки конкурентоспособности в предлагаемом анализе оценивается конкурентоспособность именно в аспекте геополитических трансформаций. Это

позволяет строительным предприятиям определить уровень защиты от воздействия факторов внешней среды.

Ключевые слова: *оценка конкурентоспособности, строительные предприятия, геополитические трансформации, кластерный анализ.*

1. Вступ

Однією з особливостей діяльності будівельного підприємства є прив'язка до місцевості, до регіону. Характер та особливості будівництва обумовлені рівнем розвитку регіону. Глобалізація та підвищення мобільності людей відкриває для будівельних підприємств нові можливості: обсяг клієнтів, їх платоспроможність, вже для будівельних підприємств не обмежується місцевістю. Геополітичні трансформації в регіоні, суміжних областях, в країні та в світі формують соціально-економічні умови діяльності підприємств. Відповідно, конкурентоспроможність будівельного підприємства напряму залежить від конкурентоспроможності регіону в державі, а держави – в світі. З'являється потреба в нових механізмах керування конкурентоспроможністю з урахуванням змін політичного устрою та міжнародних кордонів. Тому актуальним є дослідження конкурентоспроможності підприємств саме в аспекті геополітичних трансформацій.

2. Об'єкт дослідження та його технологічний аудит

Об'єктом дослідження є конкурентоспроможність будівельних підприємств в умовах геополітичних трансформацій.

У межах об'єкта виділено ту частину, яка окреслює предмет дослідження: методи та методології оцінки конкурентоспроможності підприємства. Класичні методи оцінки конкурентоспроможності будівельного підприємства містять блок оцінки зміни зовнішнього середовища. Одним з найбільш проблемних місць в цьому блоці є відсутність врахування процесів глобалізації та геополітичних змін. Саме тому, в умовах сучасності, доцільно ввести в цей блок складову оцінки геополітичних трансформацій державного та світового рівня.

3. Мета та задачі дослідження

Мета роботи полягає в розробці методики оцінки геополітичних трансформацій та її впливу на конкурентоспроможність будівельних підприємств України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні задачі:

1. Проаналізувати вплив геополітичних трансформацій на діяльність будівельних підприємств.
2. Провести кластерний аналіз областей України.
3. Побудувати експрес-методику оцінки конкурентоспроможності будівельного підприємства в геополітичних умовах.

4. Дослідження існуючих рішень проблеми

Питаннями конкурентоспроможності науковці-економісти почали займатися відносно недавно. Початкові методи, методика аналізу галузей і конкурентів були засновані автором роботи [1]. Ці методики є загальними та універсальними для будь-яких підприємств.

Будівельна галузь має досить специфічні риси і класичні методи підвищення конкурентоспроможності і не дають високих результатів. Серед основних напрямків вирішення цієї проблеми – деталізація системи управління конкурентоспроможністю [2]. А також використання специфічних галузевих методів та методик [3, 4]. Але в цих дослідженнях не розглянуто специфіку саме будівельних підприємств.

Робота [5] присвячена саме підвищенню конкурентоспроможності будівельного підприємства, але основними факторами впливу на конкурентоспроможність виділені витрати та їх зниження (внутрішні фактори). В роботі [6] будівельна галузь розглядається як об'єкт інвестування, а відповідно, для оцінки конкурентоспроможності вже включені не тільки внутрішні фактори, але і зовнішні, додаються географічні фактори (аналіз був здійснений для підприємств Великобританії).

Ні в одній із зазначених робіт при створенні механізму підвищення конкурентоспроможності підприємства не враховувались геополітичні зміни. Науковці Європи спостерігають останні тридцять років досить інтенсивний процес геополітичних трансформацій (розпад Радянського Союзу, створення Євросоюзу, військові конфлікти в Грузії, Молдові та інших країнах). В роботі [7] доведено, що геополітичні процеси не просто впливають на розвиток певних регіонів, а й сприяють соціально-економічним зсувам. Однак це дослідження загальне і не показані впливи таких зсувів на підприємства конкретних галузей.

Роботи [8, 9] дають чітке бачення впливу геополітичних трансформацій на конкурентоспроможність підприємств, але розглядаються малі, середні підприємства торгівлі та підприємства нафтового комплексу.

Автори роботи [10] розглядають підприємства, як визначну частину ресурсів регіону, а соціально-економічний стан регіону як один з основних факторів підвищення конкурентоспроможності підприємства. Це твердження може бути розглянуто зі сторони геополітичних трансформацій.

В результаті можна зазначити, що науковці згодні, що в системі підвищення конкурентоспроможності підприємства мають бути геополітичні фактори. Ліва частина досліджень при вирішенні цієї проблеми проведена в галузі промисловості, торгівлі, сільського господарства тощо, досить мало локальних досліджень саме в будівельній галузі, а дослідження з позиції впливу геополітичних факторів на конкурентоспроможність підприємств будівельної галузі взагалі відсутні.

5. Методи досліджень

Застосування кластерного аналізу дозволило розділити області України на групи за ознаками інтенсивності будівництва та впливу кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Графічний та табличний методи були використані для наочного узагальнення статистичного матеріалу роботи. А застосування матричного методу дозволило отримати інформацію стосовно сильних і слабких сторін будівельного підприємства в аспекті геополітичних трансформацій, а головне, оцінити, як з тими ж геополітичними ризиками справляються інші підприємства. Абстрактно-логічний метод був використаний під час узагальнення та формулювання висновків дослідження.

6. Результати досліджень

До основних геополітичних факторів в класичному розумінні відносять географічне положення країни (вихід до морів і океанів). На діяльність будівельного підприємства впливають ландшафт; наявність гір, пустель, боліт; річкові комунікації; ґрунт, клімат, рослинність, корисні копалини (доступність будівельних матеріалів). Також в політико-економічному аспекті важливими є розмір території, протяжність кордонів і їх конфігурація; кількість і склад населення, що проживає в країні та ін.

Якщо суто географічні фактори впливають на характер та складність будівельних робіт, то кількість і склад населення, що проживає в регіоні формує основну клієнтську базу. Політично-економічні зміни в суміжних регіонах найчастіше є причиною інтенсифікації міграційних потоків, а відповідно, і причиною зміни якісного та кількісного складу клієнтів. За даними Мінсоцполітики протягом 2014–2018 років загальна кількість ВПО з окупованих територій України склала 1516,237 тис. осіб [11, 12]. У Києві зареєструвалися 166329 осіб, а в Харківській області – 126990 осіб, в Дніпровській області – 74390 осіб, в Київській області – 66032 осіб та в Одеській області – 40876 осіб. Дослідимо, як така геополітична зміна України вплинула на обсяг виконаних робіт будівельних підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні данні для проведення аналізу впливу геополітичних трансформацій на діяльність будівельних підприємств

Області України	Темп зростання обсягів будівельної продукції 2014/2018роки (<i>Tr</i>)	Кількість зареєстрованих ВПО, 100 тис. осіб (ВПО)
1	2	3
Вінницька	4,86338	0,11434
Волинська	2,86239	0,02590
Дніпропетровська	3,06784	0,74391

Продовження таблиці 1

1	2	3
Донецька	1,25945	5,52695
Житомирська	3,61780	0,07280
Закарпатська	4,18464	0,03670
Запорізька	3,03594	0,56049
Івано-Франківська	3,38970	0,03571
Київська	3,31194	0,66032
Кіровоградська	3,25752	0,06629
Луганська	0,77650	2,92746
Львівська	3,56579	0,10888
Миколаївська	2,82505	0,08638
Одеська	3,51979	0,40876
Полтавська	1,77496	0,25488
Рівненська	1,57545	0,03267
Сумська	1,82721	0,11176
Тернопільська	2,30959	0,02123
Харківська	3,26403	1,26990
Херсонська	2,76159	0,14298
Хмельницька	3,51877	0,06547
Черкаська	2,86775	0,11326
Чернівецька	1,75957	0,02427
Чернігівська	1,72320	0,08417
м. Київ	2,85120	1,66329

Примітка: розраховано і складено авторами на основі даних [10, 11]

Побудувавши графік можна зазначити, що є досить тісний зв'язок між темпами зростання будівництва за 2014–2018 роки та прибуттям в регіон ВПО (рис. 1).

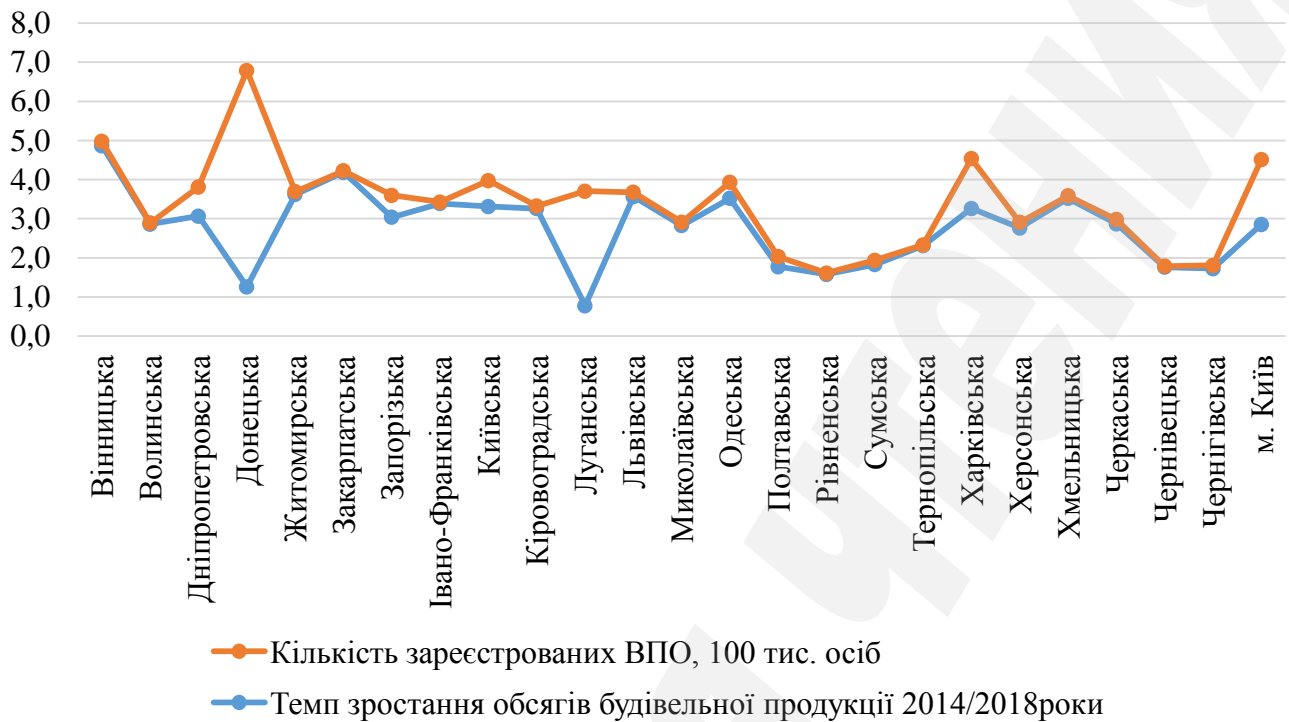

Рис. 1. Вплив наслідків геополітичних трансформацій на діяльність будівельних підприємств

Стає зрозумілим, що ті регіони, в яких триває АТО (антитерористична операція) мають суперечливі показники. Для подальшого аналізу автор виключив Донецьку та Луганську області з вибірки. На основі відпрацьованої вибірки авторами був проведений кластерний аналіз впливу окремих геополітичних факторів на діяльність будівельних підприємств (рис. 2).

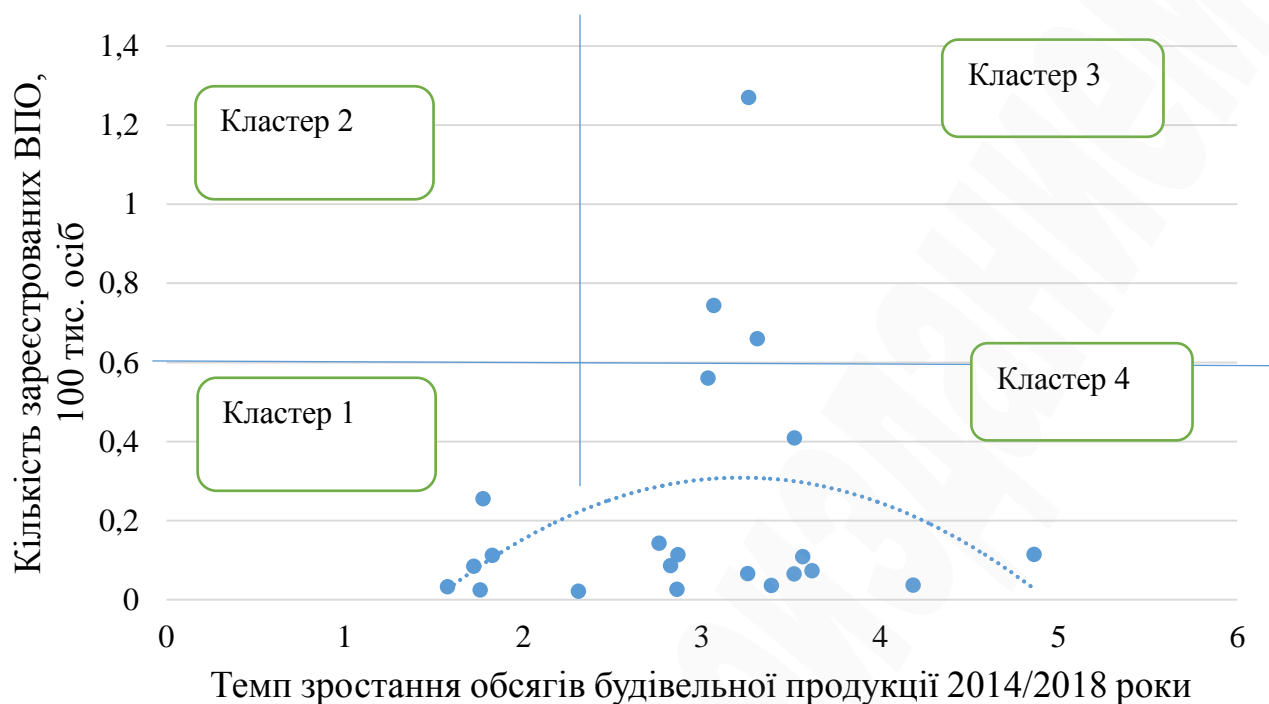

Рис. 2. Кластерний аналіз регіонів України в аспекті співвідношення кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та темпів зростання будівельних підприємств

Після проведення кластерного аналізу авторами було виділено 4 групи областей (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика виділених кластерів

Кластер	Інтервали	Характерні особливості
1	2	3
Кластер 1. Області: Полтавська, Чернівецька, Чернігівська, Рівненська, Сумська, Тернопільська	Темп зростання: 0–2,5 ВПО: 0–0,7 Темпи зростання обсягів виробництва та міграційні потоки досить низькі	Знаходяться на відстані від зони конфлікту, але майже всі є прикордонними
Кластер 2	Темп зростання: 0–2,5 ВПО: 0,7–1,4 Не має ні однієї області, в якій би була велика кількість міграційних потоків ВПО та низький рівень темпів зростання обсягів будівельної галузі	Характеристик не має

Продовження таблиці 2

1	2	3
Кластер 3. Області: Дніпровська, Харківська, Київська	Темп зростання: 2,5–5 ВПО: 0,7–1,4 Високий рівень міграційних потоків ВПО призвели до зростання обсягів будівництва	Найбільші, густонаселені, високий рівень внутрішнього регіонального продукту, знаходяться близько до зони конфлікту
Кластер 4. Області: Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано- Франківська, Черкаська, Хмельницька, Херсонська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська	Темп зростання: 2,5–5 ВПО: 0–0,7 Відстань від зони конфлікту зменшує міграційні потоки ВПО та збільшує інвестиційну привабливість регіону	Середні та найменші, негустонаселені, середній та низький рівень внутрішнього регіонального продукту, знаходяться далеко до зони конфлікту

На основі аналізу було виявлено три групи областей (рис. 3):

1. Перша група областей і найбільша зі стабільним розвитком будівельної сфери (високий рівень темпів зростання) та віддаленістю від зони конфлікту, низьким зростанням ВПО (кластер 4).

2. Друга група областей досить невелика з низьким рівнем розвитку будівельної сфери та невеликою кількістю ВПО (кластер 1).

3. Третя група включає лише три області (найбільші в Україні) з високим рівнем темпів зростання та високою кількістю ВПО (кластер 3).

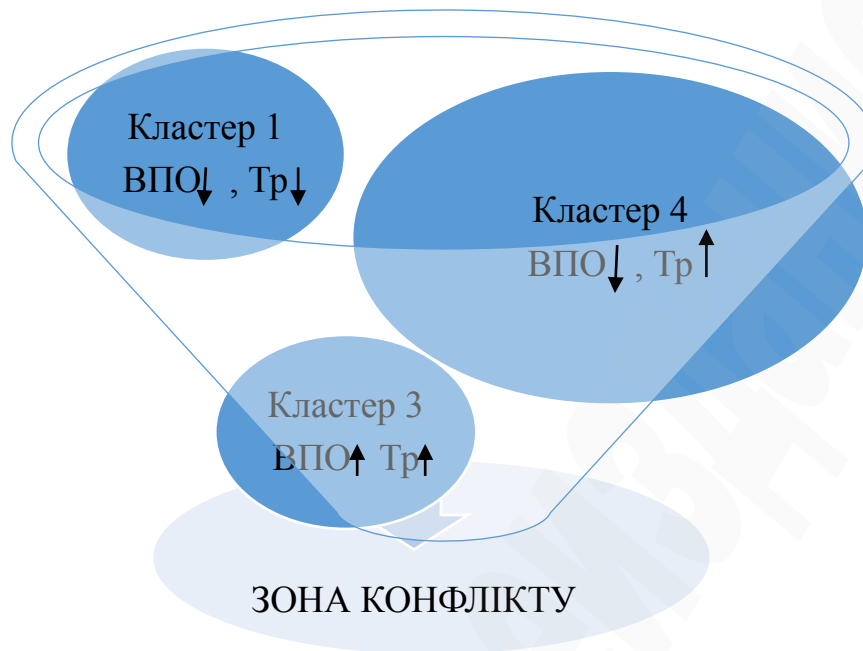

Рис. 3. Вплив близькості зони конфлікту на роботу будівельних підприємств

Близькість зони АТО (Дніпровська, Харківська, Київська) спричинило переміщення максимальної кількості ВПО і викликало зростання обсягів будівельних робіт (попит породжує пропозицію) з втручанням держави через фінансування соціального житла.

Досить безпечна відстань від зони АТО дозволяє інвесторам вкладати кошти в будівництво навіть без повального зростання попиту.

Певні регіони, що знаходяться на досить великій відстані мають низькі темпи зростання будівництва. Тобто дана геополітична трансформація не впливають на будівельну галузь або впливає опосередковано в цих областях. Тому при оцінці конкурентоспроможності необхідно в цьому блоці використовувати інші показники.

Успішне функціонування підприємства на ринку передбачає необхідність регулярного моніторингу його конкурентоспроможності. Це дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, виявити його потенційні можливості й наявні геополітичні загрози та, відповідно до цього, максимально удосконалити політику конкурентоспроможності.

Для оцінки впливу геополітичних трансформацій на конкурентоспроможність будівельного підприємства необхідно розробити перелік показників, що характеризують цей вплив. На основі проведених досліджень можна зазначити, що головним показником діяльності підприємства саме в аспекті конкуренції є його обсяг будівництва. Слід зазначити, що другим аспектом статистичного визначення розміру підприємства є кількість найманих працівників. Вводячи геополітичну складову автори обрали комплексний показник – рейтинг регіону.

Даний показник включає географічні, політичні та економічні фактори. Саме тому для проведення експрес-аналізу обрані наступні показники (табл. 3):

1. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягів будівництва підприємства та темпів зростання обсягів галузевого продукту.

2. Коефіцієнт співвідношення темпів зростання працівників будівельного підприємства та темпів зростання зайнятих в будівельній галузі.

3. Відношення рейтингу підприємства до рейтингу регіону.

Перелік показників може бути розширений в кожному конкретному випадку.

Для оцінки конкурентоспроможності пропонується використання матричного методу. Матричні методи аналізу засновані на лінійній і векторно-матричній алгебрі і застосовуються для вивчення складних і багатовимірних структур. Сфери застосування матричного методу як методу економічного аналізу різноманітні, але найбільш широке поширення метод отримав для порівняльної оцінки діяльності різних систем (підприємств, структурних підрозділів тощо).

Таблиця 3

Вихідні данні для проведення експрес-аналізу конкурентоспроможності будівельного підприємства в 2018 році у м. Харків (Україна)

Показники	АТ «Трест Житлобуд-1»	ТДВ «Житлобуд-2»	ТОВ «НВК «Авантаж»	Харківський регіон
Темп росту обсягів будівництва	1,91	3,20	1,8	1,015
Темп росту найманих працівників (персонал)	1,29	1,13	1,08	1,12
Рейтингу підприємства та рейтингу регіону [13]	230	208	158	168

Алгоритм застосування матричного методу для оцінки конкурентоспроможності підприємства зображено на рис. 4.

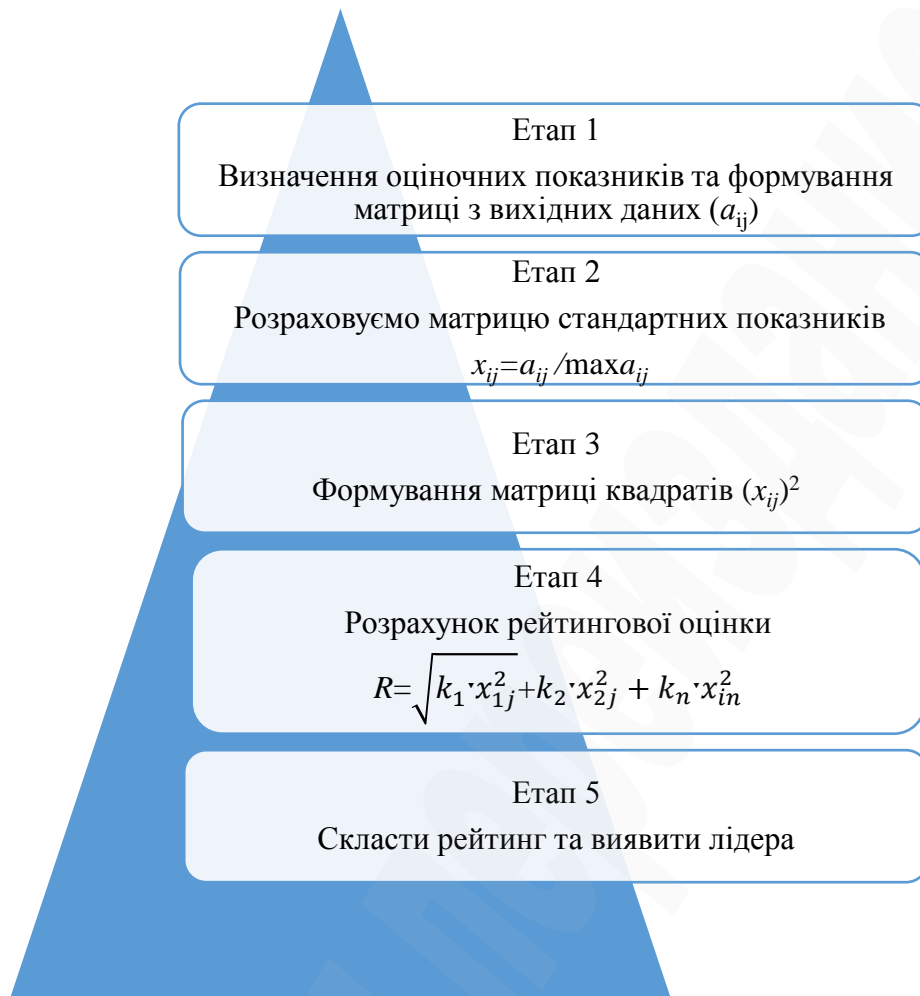

Рис 4. Алгоритм оцінки конкурентоспроможності матричним методом

В результаті порівняльного аналізу визначається рейтинг аналізованих систем. Розглянемо алгоритм застосування матричного методу.

Етап 1. Визначення оціночних показників і формування матриці вихідних даних a_{ij} , тобто таблиці, де за рядками відображаються номери систем ($i=1, 2, \dots, n$), а за стовпцями – номери показників ($j=1, 2, \dots, m$) (табл. 4).

Таблиця 4

Матриця вихідних даних для оцінки конкурентоспроможності

Підприємство	Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягів будівництва підприємства та темпів зростання обсягів галузевого продукту	Коефіцієнт співвідношення темпів зростання працівників будівельного підприємства та темпів зростання зайнятих в будівельній галузі	Відношення рейтингу підприємства до рейтингу регіону
АТ «Трест Житлобуд-1»	1,88	1,15	1,37
ТДВ «Житлобуд-2»	3,15	1,01	1,24
ТОВ «НВК «Авантаж»	0,56	0,84	0,69

Примітка: сірим фоном виділено максимальні значення показників

Етап 2. У кожній графі визначається максимальний елемент, який приймається за одиницю. Потім всі елементи цієї графі a_{ij} діляться на максимальний елемент еталонної системи $\max a_{ij}$, створюється матриця стандартизованих коефіцієнтів x_{ij} (табл. 4).

Етап 3. Всі елементи матриці підносяться до квадрату. Якщо значимість показників, що складають матрицю, різна, то кожному показнику присвоюється ваговий коефіцієнт k , який виявляється експертним шляхом.

Рейтингова оцінка для кожної системи визначається за формулою:

$$R = \sqrt{k_1 \cdot x_{1j}^2 + k_2 \cdot x_{2j}^2 + \dots + k_n \cdot x_{nj}^2}.$$

В розглянутому випадку всі коефіцієнти рівнозначні, тому k приймаємо за 1.

Етап 4. Отримані рейтингові оцінки R_j розміщуються в порядку зменшення чи збільшення, що залежить від економічного змісту показників, що складають рейтинг (табл. 5).

Таблиця 5

Матриця квадратів та результатів експрес-аналізу

Підприємство	Темп росту обсягів будівництва	Темп росту найманих працівників (персонал)	Рейтингу підприємства до рейтингу регіону [13]	R	Місце в рейтингу
АТ «Трест Житлобуд-1»	0,356201	1	1	1,53	2
ТДВ «Житлобуд-2»	1	0,771342	0,819223	1,61	1
ТОВ «НВК «Авантаж»	0,3136	0,7056	0,4761	1,22	3

За результатами оцінки конкурентоспроможності матричним методом перше місце у рейтингу зайняло підприємство ТДВ «Житлобуд-2», воно є безпосереднім конкурентом АТ «Трест Житлобуд-1» в боротьбі за першість на будівельному ринку Харкова та його області. Дана методика передбачає тільки порівняльну групову оцінку. Вона призначена для визначення, як справляються підприємства з геополітичними змінами. Геополітичні зміни не залежать від діяльності підприємств і їх вплив на всі підприємства має бути однаковим. Проте, якщо діяльність певних будівельних підприємств погіршилась, а інших ні, це ознака того, що конкурентоспроможність підприємств (на яких спостерігається погіршення економічного стану) є низькою, а інші підприємства змогли пристосуватися до мінливих умов навколишнього середовища. Відповідно, в подальшому підприємствам слід зосередити увагу на цій складовій конкурентоспроможності. Якщо погіршення відбулось на всіх будівельних підприємствах, то геополітичні зміни є викликом для всіх підприємств і рішення цієї проблеми слід виносити на регіональний або на навіть державний рівень.

7. SWOT-аналіз результатів досліджень

Strengths. Сильні сторони пропонованого експрес-аналізу полягають в визначенні місця підприємства в рейтингу конкурентів в умовах геополітичних трансформацій. Експрес-аналіз дозволяє визначити, чи «справляється» підприємство в умовах невизначеності і як це відбувається в порівнянні з іншими підприємствами цієї галузі. При проведенні аналізу наглядно видно, як конкуренти «справляються» з тими ж самими загрозами, з якими стикається аналізоване підприємство. Особливості цих загроз в тому, що на них неможливо вплинути безпосередньо і вони для всіх учасників ринку однакові.

Weaknesses. Слабкими сторонами експрес-аналізу є досить обмежений перелік показників, що характеризують геополітичні трансформації та безпосередньо впливають на діяльність підприємства. Найчастіше ці показники

діють опосередковано, через соціально-політичні зміни. На думку авторів, це не стільки недолік методики, скільки частина, яка має отримати подальший розвиток.

Opportunities. Конкретизація та формалізація переліку показників для проведення експрес-аналізу є подальшим розвитком пропонованої методики.

Застосування методики дозволить проводити перевірку, як геополітичні трансформації впливають на діяльність підприємств певної галузі і яке місце займає аналізоване підприємство в рейтингу підприємств.

Методика є універсальним механізмом оцінки конкурентоспроможності, дана методика підходить для будь-яких будівельних підприємств. Вона може бути модифікована для будь-яких підприємств, будь-якої галузі, будь-якої країни за умови конкретизації переліку показників, складання спеціалізованого переліку.

Використання даної методики на підприємстві не несе додаткових витрат. Аналіз доволі простий і може виконуватися економістом в стандартному пакеті програмного забезпечення: Excel.

Threats. Аналогом пропонованої методики є механізми та системи оцінки конкурентоспроможності підприємства. Ці системи та механізми досить складні, деталізовані та враховують майже всі фактори впливу на діяльність підприємства. Але пропонована експрес-методика дає можливість швидко оцінити конкурентоспроможність підприємства, її залежність від геополітичних умов.

Простота методики дозволяє використовувати її для поточного контролю без проведення трудомістких розрахунків.

8. Висновки

1. В ході аналізу впливу геополітичних трансформацій на діяльність будівельних підприємств розглянуті та порівняні динаміка обсягів будівельних робіт та кількість ВПО в кожному регіоні України відповідно.

2. У ході проведеного кластерного аналізу областей України, вони були розділені на чотири кластери, а також показано, що:

– близькість зони АТО не має негативного впливу безпосередньо на розвиток будівництва (окрім областей самої зони АТО);

– переміщення ВПО через соціальні субсидії та зростання попиту на житло дозволили збільшити обсяги будівництва в трьох областях України;

– відносно-безпечна відстань дозволяє регіонам активно розвиватися (і таких більшість);

– є регіони (найчастіше прикордонні), в яких розвиток будівництва протягом останніх п'яти років майже зупинився.

3. Для проведення поточного контролю впливу геополітичних трансформацій на будівельне підприємства побудована експрес-методика оцінки його конкурентоспроможності. Дана експрес-методика дає можливість швидко оцінити конкурентоспроможність підприємства, її залежність від геополітичних умов та швидко відреагувати та можливі загрози.

Література

1. Porter, M. E. (1998). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press, 397.
2. Ivanov, I. N. (2019). *Clustering As An Effective Tool For Increasing The Competitiveness Of Industrial Enterprises*. doi: <http://doi.org/10.15405/epsbs.2019.03.28>
3. Bielik, P., Rajčániová, M. (2012). Competitiveness analysis of agricultural enterprises in Slovakia. *Agricultural Economics (Zemědělská Ekonomika)*, 50 (12), 556–560. doi: <http://doi.org/10.17221/5248-agricecon>
4. *Determinants of cost-competitiveness in tradable sectors* (2014). doi: http://doi.org/10.1787/eco_surveys-prt-2014-graph15-en
5. SHOP FLOOR COST REDUCTION (2006). *Industrial Competitiveness Cost Reduction*, 3–5. doi: http://doi.org/10.1007/1-4020-4350-3_1
6. Multinational Enterprises, Industrial Restructuring and Competitiveness: A UK Perspective (2002). *Global Capitalism, FDI and Competitiveness*. doi: <http://doi.org/10.4337/9781843767060.00018>
7. Transformations in Central Europe between 1989 and 2012: geopolitical, cultural, and socioeconomic shifts (2013). *Choice Reviews Online*, 51 (2), 51–1123. doi: <http://doi.org/10.5860/choice.51-1123>
8. Barclay, L. A. A. (2006). The Competitiveness of Local Manufacturing Firms of Small, Less-Developed Countries in an increasingly Liberalized Trading Environment. *Transformations in Global Governance*. doi: <http://doi.org/10.4337/9781847203151.00020>
9. Yakovlev, P. (2018). Nafta 2.0: Trade Equivalent of Geopolitical Transformations. *Perspectives and Prospects. E-Journal*, 3 (15), 71–85. doi: <http://doi.org/10.32726/2411-3417-2018-3-71-85>
10. Smachylo, V., Khalina, V., Kolmakova, O., Ustilovska, A. (2019). Adaptation of Enterprises to Continuous SocioEconomic Changes in a Region. *SHS Web of Conferences*, 67, 06047. doi: <http://doi.org/10.1051/shsconf/20196706047>
11. *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. *Dynamics of changes in migration from the occupied territories of Ukraine*. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2018/09/05/infografika/suspilstvo/dynamika-zmin-mihracziyi-okupovanyx-terytorij-ukrayiny>
13. *Rating of regions of Ukraine*. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100008442-reyting-regioniv-ukrayini>

The object of research is the competitiveness of construction enterprises in the context of geopolitical transformations. One of the unresolved problems in this area is the assessment of the influence of external factors on the development of enterprises in the construction industry. Existing methods for assessing competitiveness are quite voluminous and time-consuming and focus more on the economic development of construction enterprises and their competitors. Existing methods do not take into

account geopolitical changes in the external environment. That is why, using the matrix method, an express methodology is developed that allows to assess the impact of geopolitical transformations on the level of competitiveness. The study also used cluster analysis methods, which allow to divide the regions of Ukraine into groups according to the signs of construction intensity and the impact of movement of internally displaced persons. The first is the largest with the highest development of the construction industry, the second is the smallest with the highest development of the construction industry and a high number of internally displaced persons and a third – with a low development of the construction industry and a low number of internally displaced persons. Also in the process of research the matrix approach is used, which makes it possible to obtain information about the strengths and weaknesses of the construction company in the aspect of geopolitical transformations, and most importantly to assess how other enterprises cope with the same geopolitical risks. The proposed methodology will be suitable for ongoing monitoring. When applying this method, the company does not incur additional costs for the construction company. A simplified analysis based on publicly available data can be performed by an economist in a standard software package: Excel, can also become part of the analytical software packages used in the enterprise. Compared with similar well-known methods for assessing competitiveness, the proposed analysis evaluates competitiveness in the aspect of geopolitical transformations. This allows construction companies to determine the protection level against environmental factors.

Keywords: *competitiveness assessment, construction enterprises, geopolitical transformations, cluster analysis.*